

Učiteljski List

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1. in 16. vsakega meseca. Uredništvo v Trstu, ul. Ruggero Manna št. 20, I. n. Slovenski rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo v Trstu, hrvatski na naslov: Vinko Šepić nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane L 24.— Upravništvo v Trstu, ulica Molin grande 16, I. n. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Štev. 19.

V Trstu, dne 1. decembra 1920.

Leto I.

Bankrot Idealizma i čudoredne ideje.

† M. Radić: (Svršetak)

Ni pô muke, da je ta duševna golotinja ostala ograničena na ratne predele i kombatente, al zarazni bakteriji moralne dekadence prodrli su i zarazili čitavo društvo, a što je najgore i srce mladeži.

Svuda vidimo volju i spremnost za otimačinu, krađu, uništavanje, razaranje, za rušenje svetinja i ideala.

Razuzdanost, surovost, podivjalost slavi orgije. Velika većina društva izbegava rad, akopren je rad ne samo prvi uvjet materijalnog blagostanja, već i duševnog mira i zadovoljstva.

Ideja o bratstvu, toleranciji i ljubavi nad ljudima skinita je s dnevnoga reda, kako nam to belodano dokazuju zadnji najnoviji žalosni događaji. Nježnija, plemenitija čuvstva ograničena su na obitelj, međutim krivo shvaćene moderne ideje hoće da poruše i to svetište, koje je temelj čovečanstva, a hoće da na njeno mesto postave neostvarive utopije.

U javnom životu vlada demoralizacija i korupcija. Moralne i intelektualne nulitete zapremaju često važna mesta, a karakterni individui, koji nešto drže do moralnih načela, koji ne mogu, da se klanjaju pred svakom duševnom mizerijom, koji boluju od karamazovštine t. j. od ukaočenosti šije, kako ono Dostojevski reče, stradaju, uništavaju se.

Zenjalni A. P. — Čehov, crtajući rusko društvo od četrdesetih godina natrag, stavlja u usta glavnog lica svoje novele »Dvorana br. 6«, tom biseru ruske literature, reči: »Podlasi su siti i odeveni, dok se poštenjaci hrane korimama.«

Taj sud velikog Rusa odgovara mnogo bolje današnjim prilikama čovečanstva.

A što rade vlade, što narodna predstavništva? Dualistički sastav čoveka pušten je posvema s vida, a movens svega je grub i egoizam i materijalizem, koji je preoteo mak i potisnuo u pozadinu idealizam i plemenite porive altruizma, bez kojih ne može biti dobro uređene društvene zajednice.

Trude se, da obnove mehaničku civilizaciju, a za moralno-etične potrebe čovečanstva slabo tko mari, akoprem su svi uvereni, da tako žalosne duševne slike čovečanstva nije nikada pružalo i da valjda nije nikada bilo nestretnije do danas.

Nastojanja svijui idu od većine za time, da se obnove materijalne ruševine, prouzročene ratom, dok o moralnim malo tko vodi računa.

Čitav svet, primerice, s najvećim interesom prati afarističku, kramarsku politiku Georgesa Lloyda i njegova pogajanja s Krasinom za uspostavu trgovačkih veza sa sovjetskom Rusijom, koje do juče nije priznavao, dok za uspostavu duševnih normalnih veza, za regeneraciju duhova u moralno etičkom pravu nitko se brine.

Uspostava trgovačkih veza, rekonstrukcija porušenih gradova, sela, mostova, razovanih cesta, devastiranih krajeva, kultura zapuštenih zemljišta, gradnja torpediranih brodova ne će samo za sebe povratiti čovečanstvu normalne prilike i normalni život. S materijalnom sanacijom treba da paralelno koraca duhovna regeneracija, jer čovečanstvo nema samo fizičke, materijalne, nego i više duševne potrebe.

Pred očrtanom moralnom slikom današnjeg društva, koja jednom reći znači moralnu anarhiju, uništenje čudoredne ideje, porušenje ideala, koji su u prošlosti učinili sve plemenito, lepo i dobro, što čovečanstvo poseduje, čovek, koji veruje u načela morala i etike i koji znađe, da je čudoredna ideja temelj društvenog poretka, mora da skoro podvoji u moć kulture i civilizacije, barem u dosadanjoj formi, te se zabrinut za viši duševni život pitati: ne rešavali se sudbina čovečanstva i ne stoji li ono pred hamletovskim — biti ili ne biti, što ga uzemo kao motto ovim razmatranjima?

Kad lečnik ustanovi bolest označi i propiše ujedno i lek.

I mi se usudjujemo označiti ukratko lek opisanoj moralnoj bolesti.

U današnje društvo mora prodrati uverenje, da je moralno etični zakon prirodni zakon i da društvo, koje proti tom zakonu radi, potkapa vlastitu egzistenciju, jer se rad proti prirodnom zakonu prije ili posle redovito osvećuje; da je zadaća čovečanstva, da teži k vrhuncu moralno-etičke savršenosti, da tako postane bolje a prema tome i sretnije, jer prava sreća i nesreća čovekova leži u njemu samu, ne izvan njega, a ne da juri nizbrdice, da se vraća u predhistorijsko doba, kada je vladao životinjski moral.

Škola, kao važan faktor u današnjem društvenom uređenju, treba da se prva prihvati tog važnog posla. U tom je smeru čekaju velike i teške dužnosti i zadaće.

Današnje društvene prilike dokazuju, da je čudoredni odgoj, ne samo sa strane škole, već sa strane svih na to pozvanih faktora, bio zanemaren, a ako nije, što bi bilo još gore, da je nemoćan.

Treba uspostaviti veru u čoveka i u njegovo dostojanstvo.

Moralni i intelektualni uzgoj treba da stupaju paralelno, da se postigne čudoredni preporod današnje mladeži.

To nije, naravno, lagak posao, već jedan od najtežih socialnih problema, rešenju kojega bi i društvo i državne vlade morale posvetiti najveću brigu.

Bez vršenja čudorednih zakona nije moguć pravi porok u ljudskome društvu, a moralna veličina nije manja od intelektualne. Za to imamo nebrojeno primera.

Veličina Tolstojeva je više moralna, nego intelektualna i umetnička, a naš Starčević imponovao nam je više svojim čudorednim životom i katonskim značajem, nego opsežnim znanjem i veličinom intelekta. Dakako da je jedno upućeno na drugo.

Da škola uzmožne u spomenutom pravcu razviti svoju delatnost, trebat će reforme i za to primjereno učiteljstvo.

O tim dvim pitanjima t. j. o reformi škole i učiteljstva trebalo bi napisati ne samo posebnu kratku raspravu, već čitavu knjigu. Tako su to važna pitanja.

Ograničit ćemo se, da obzirom na tendenciju članka, spomenemo samo par reči o našem učiteljstvu.

Kruta zbilja ratnog vremena, ljute prilike i odvratna proza tog doba ubila je u mnogome od naših drugova stare ideale. Neki ostaviše naše idealno polje, te se bacije u naručaj boga Merkura i drugamo. Mi ih ne osudjujemo, mi ih ne krivimo. Teške ih prilike i brige za egzistenciju porodiče sklonuše na to. Ali ako ih i ne krivimo, ako ih i ne korimo s njihovog zastranjenja, mi ih ne možemo slediti, mi ne ostavljamo naše idealne ladje, pa makar nas zapljuskavali valovi svagdanje proze, makar na njoj stradali, kako su redovito stradali i stradaju svi idealiste.

U svojem radu ne možemo se ugledati u njih, već tražiti uzor u Branki: idealnoj junakinji-učiteljici istoimenog romana velikog Šenoe; naše simpatije ne mogu biti za hladne računare i afariste, već za učiteljske tipove, kakav je zagorski tankočutni, patnički učitelj Martić, nesretno i puno tragike dá, ali idealno biće, koje se sa bede i prašine zemaljske diže do zvezda, i što ga je od Šenoe produktivno neznatniji, ali umetnički neospriivo veći naš Leskovar u svojoj divnoj »Misao na vječnost« nedostizivom, maupassanskom umetničkom snagom očrtao.

Na taj način, mnijemo, pripomoći će snažno škola i učiteljstvo sretnom rešavanju teškog socialnog problema t. j. čudorednom preporodu čovečanstva i tako doprinesti, da ono postane plemenitije i bolje, a po tome i sretnije.

F. S.

Predlog in vabilo.

Učiteljstvo se je vedno zavedalo, da je njegova dolžnost, delovati po možnosti tudi izven šole, med ljudstvom. Zato je bilo glavna opora naših društev, je molče delalo in trpelo. Res, da je bil mnog učitelj pri svojem delu razočaran; ako pa pregledamo sadove učiteljskega dela na splošno, moramo reči, da so ti precej lepi. Bili bi pa lahko ob mnogo manjšem trudu še lepsi, ako bi bilo vse naše izvenšolsko delo lepo organizirano. Ko tako osamljeni delamo vsak v svojem kotu, smo podobni Robinzonu, ki je moral opravljati dela najrazličnejih rokodelcev, in to od temelja. Z dobro voljo, z nebeško potrpežljivostjo in z obilo prečutimi nočmi se res marsikaj spravi skupaj. Prepričan pa sem, da mora par let takega dela ugonobiti zdravje telesno najmočnejšemu učitelju. Ali pa odgovarjajo sadovi takega dela onim ogromnim žrtvam učitelja? Upam si trditi, da ne! Mnogokrat se vsled malenkostnih vzrokov zruši vsa zgradba in učitelj idealist razočaran stopi v tabor najhujših pesimistov. Iz njegovih ust čujemo tožbe: »Z našimi ljudmi je vsako delo nemoženo. Sami tepci so, ki ne znajo ceniti koristi društv. življenja. Kljub temu so zelo častihlepni in ljubosumni eden na drugega. S tem zavirajo vsako društveno delovanje, dokler ne ugonobe društva in vseh sadov tvojega truda.« Brezdvomno so te obtožbe prehude. Dober poznavalec ljudstva lahko veliko doseže z našimi ljudmi, ako ima tudi od drugod potrebne zaslombe. Zanima pa nas, kje tiči navadno vzrok društvenemu mrtilvu in pogosto tudi razpustitvi društva.

Priprosto ljudstvo je v marsičem podobno otroku. Vsaka novost ga mika in pogosto tudi pridobi zase. Ko mu pa postane ta novost vsakdanja, se njegovo zanimanje hladi, in kmalu na isto ne misli več. Zato je tudi za novoustanovljeno društvo izprva vse v ognju. Ljudstvo odstranjenih krajev se za snujoča se društva lažje vname, kakor prebivalci mest in trgov; to pa zato, ker upa dobiti tu razvedrila, ki ga imajo meščani in tržani drugod dovolj. Par mesecev se tudi z vno omklepa svojega domačega društva, ker opazuje tu vsak dan kaj novega in mikavnega. Ko se pa nekoliko privadi društvenemu življenju, se začne v njem ohlajati ona gorečnost, s katero se je ob pričetku oklenilo svojega društva. Ljudstvo na-

ših vasi torej še ne ve, kolikega pomena so društva. Podobno je šolarju-začetniku, ki sede v prvo klopi z živim animanjem (ker je to zanj nekaj novega), a izgubi veselje, ko spozna, da je abecednik dolgočasnejši, kakor so mu ga predstavljale živobarvne slike, ki so v njem. Kakor se more veseliti lepih uspehov le oni učitelj, ki zna primesti v šolo obilo življenja, da se otroci takorekoč igraje uče, tako obdrži zanimanje društvnikov do društva le oni voditelj, ki prinaša v društvo obilo življenja. Odrastli ljudje so pa izbirčnejši kot otroci, zato jih je gotovo tudi težje zadovoljiti. Mi vidimo, da lepo uspevajo le ona društva, v katerih je poleg resnosti tudi mnogo zabave. Žalibog, da se je udomačila ponekod misel, da je ples najprimernejša in edina zabava za naša društva. Nasprotno se bori s svojim življenjem toliko naših društev zato, ker so njih voditelji ali pa preveč pusti in suhoparni. Z delom preobložen voditelj se kmalu in nehote oprime gotove šablone, ki začne prva izpodkopavati temelje društva.

Nastane vprašanje, kako pomagati društvom do živahnejega življenja. Izprememba razveseljuje. Ko pride ob času birmovanja škof, je cerkev natlačeno polna. V prostore naših društev sicer ne bo mogel zahajati škof, da bi jih budil, pač pa prihajajo tja lahko razni govorniki, ki predavajo ljudstvu v šegavo-resnem tonu. Ako bi imelo vsako društvo na leto le par predavanj, bi vzkliklo v deželi drugačno življenje, kot je sedaj. Toda, odkod dobiti toliko predavateljev? Voditelji društev so prezaopleni, da bi mogli sestaviti toliko predavanj. Ko sem večkrat zasledoval delovanje Pipčarjev, ter občudoval njih požrtvovalnost in resno voljo, sem si želel, da bi vzrastli in vzcveteli v naši nesrečni deželi kljubi Peresarjev z enako delavnostjo in z ravno tako trdno voljo. Ti kljubi ali krožki naj bi podpirali naša društva s predavanji. Toda, kako poklicati te krožke v življenje. Priča sem bil ustanovitvi malega Pipčarskega kluba. Lepega pomladnega dne je sedel pod ko.ato lipo okrog mize šest rodoljubov v živem pogovoru. Nenadoma privleče eden izmed gospodov iz žepa živordeč pipec, ki si ga je bil ravno kupil na sejmju in glasno zakliče: »Kdo je z mano?« Tovariši so se izprva začudeno spogledali, nato pa skoraj hkratu vzkliknili: »Evo me!« Takoj so si kupili pipec, položili slovesno obljubo in jo zalili z vipavcem. Klub je prav dobro deloval, kakor so dovolj glasno pričali v »Edinosti« objavljeni prispevki. Na podoben način bi se lahko ustanovilo v deželi obilo krožkov, katerih namen bi bil, širiti med ljudstvom prosveto. Pet ali več udov se zaveže, da sestavi vsak najkasneje v enem letu najmanj pol ure trajajoče predavanje, ako ne, je pripravljen plačati kazen. Krožek s petimi udi, da na leto pet predavanj; šest takih krožkov pa trideset. Z izposojanjem bi imel potem vsak krožek na razpolago v enem letu trideset predavanj, s katerimi bi zalagal društva svojega okrožja. Skioptikon, katerega bi kupilo društvo in bi bilo vsem krožkom na razpolago, bi ta predavanja zelo poživil.

Vas že slišim: »Molči idealist! Res je v smislu pravil, namen naših društev, tudi širjenje splošne naobrazbe med narodom, ali ravno tako gotovo je tudi, da je zaspalo že sto in sto podobnih predlogov. Sicer pa počakajmo! Jaz sedaj ne mrem, ker se selim, mojega tovariša boli roka, tovarišice N. pa glava.« — S takimi izgovori gotovo ne pridemo nikamor. Prepričan pa sem, da ne boste odgovarjali vsi tako. V naših vrstah je tudi mnogo požrtvovalnih in delavnih tovarišev in tovarišic, ki se ne bodo bali prostovoljno vstopiti v krožek in položiti obljube, da hočejo tudi oni nekaj darovati — domu na oltar. Ti pričnemo delati, in gotov sem, da se bo naše število večalo od dneva do dneva. Pri prihodnjem zbroovanju si sestavimo kratka pravila in si razdelimo predavanja. Naše geslo ne sme biti: »Kdor ima srce, zna za dom, solze,« ker s solzami domovini nič ne pomagamo. Naše geslo bodi: »Dolžan ni samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan!« — S tem vabim vse dobromisleče tovariše in tovarišice, da se zglasite kot prostovoljci, da bomo imeli v vsakem okrožju naše, sicer zmanjšane a toliko bolj mile domovine vsaj po en delaven krožek.

V tolminskem pol. okraju, kjer je bil ta predlog sprejet ob priliki rednega občnega zbora, je bilo izvoljenih šest tovarišev, ki bodo skušali to idejo udejestviti. Tovariši(ce), pojdite jim na roko, zglašajte se prostovoljno in ne čakajte, da vas bo treba še le snubit. Društvo ima na razpolago čez petdeset naslovov raznih predavanj in na željo vsakemu priskrbi potrebnih knjig, v katerih so predavanja že izvršena, a jih je treba le predstaviti in prirediti za naše razmere. Zato, nič strahu! Ako pogumno stopimo na plan in se lotimo dela, vzraste iz sedanje šibke koreninice mogočno drevo, ki bo krepka opora naših društev.

»Na delo tedaj, ker resnobni so dnovi, a delo in trud ti nebo blagoslovi!«

IZ ORGANIZACIJE.

Poročilo o zborovanju „Tolminskega učiteljskega društva“. Dne 4. novembra t. l. se je vršil pri Sv. Luciji redni občni zbor „Tolminskega učiteljskega društva“. Po predsednikovem pozdravnem nagovoru je podala tovarišica tajnica Gerželj Ana poročilo o letnem delovanju društva. Isto je imelo v pretečenem letu štiri zborovanja in šteje sedaj 81 članov. Par učiteljev še sedaj trdovratno stoji ob strani in s slastjo uživa plodove našega dela. Iz blagajniškega poročila je bilo razvidno, da ima društvo še precej prebitka. Poleg rednih plačevalcev mora biti seveda tudi par nemarnežev. Pregl dovalca računov, tov. Bradaškija in Vuga sta našla iste v redu. Po kratkem odmoru se je vršila volitev odbora za prihodnje leto. Na predlog tov. Bradaškija je bil izvoljen stari odbor in sicer: Jos. Rakovšček, Filip Podgornik, Janko Gerželj, Elka Kemperle, Ana Gerželj, Marija Perin in Fr. Sivec. Med slučajnostmi se je govorilo o pavšalih za kurjavo. Predsednik je pojasnil, da so isti zvišani za 100% in da so najbrže kot v predvojni dobi z ozirom na klimatične razmere razdeljeni v več kategorij. Učiteljsko cerkljanskega sodnega okraja je zaprosilo, naj društvo intervencira pri oblastvih, da nakažejo pavšale za vrtove vsem šolam, pri katerih so vrtovi. Tov. Janko Gerželj je bil proti temu, da se zahtevata pri razpisih učiteljskih mest poleg drugih dokumentov tudi zdravniško izpričevalo in kvalifikacijska tabela. Z ozirom na prvo, bi se godila marsikomu krivica. Najprirednejši učitelji, ki so si vsled neumornega šolskega dela izrabili svoje moči, bi ostali brez službenih mest. Zato je predlagal, da naj društvo intervencira, da naj se pri razpisu tukajšnjih učiteljskih mest ne zahteva zdravniškega izpričevala od onih učiteljev, ki so bili tukaj že stalno nameščeni. Na predlog tov. Fr. Sivca, da naj se osnuje v okraju 6 krožkov, katerih namen bi bil prirejati med ljudstvom predavanja, je bilo izvoljenih šest učiteljev, ki bodo vodili pripravljala dela. Ti so: za Cerko Mir. Podgornik, za Sv. Lucijo Jos. Rakovšček, za Baško dolino Mar. Perin, za Tolmin Sivec, za Kobarid Fr. Ločnikar, za Bovec Uršič. Z ozirom na to, da naša ponovna zahteva po slovenskem uradovanju še ni rešena, je bila izvoljena deputacija treh članov: Jos. Rakovšček, J. Gerželj in M. Oblesček, ki pojde zaadi tega k novemu civilnemu komisariju. Obenem se je sklenilo naprositi civilni komisarijat, da pošlje vsem vodstvom prepis odloka, ki prepoveduje nastavitve vojaštva v šolskih prostorih. Tov. Mir. Pogornik je izrazil željo cerkljanskega učiteljskega društva, da naj se skliče prihodnje zborovanje ob isti uri kot sedanje pri Sv. Luciji. Ker ni nihče nasprotoval, je bil predlog sprejet. Z željo, da bodi pri prihodnjem zborovanju številnejša udeležba, je zaključil predsednik zborovanje.

Poročevalac.

Skupština hrvatskoga učiteljskega društva zapadne Istre držala se 18. o. m. u Pazinu pod predstojanjem najstarijega člana V. Šepić-a, pošto bilo društveni predsednik Fr. Bač zaprečen da dodje na skupštinu. Zaključilo se medju ostalim

1) da se ustroji jedno jedincato društvo „Jugoslovenskog učiteljskega društva za kotare: Pazin, Pul, Poreč i Kopar sa središtem u Pazinu“. Prema tomu uredjenju sastavila se i pretresla društvena

pravila, što će se poslati vladi na odobrenje. — Društvo će delovati kao jedno, no predstavnici (odbornici) sviju ovećih okružja ili sudbenih kotara sazivat će društvene članove na okružne sastanke u delokrugu mesnih učiteljskih posala. ŠS predvidjeno je, da bude ovo pazinsko učiteljsko društvo u tesnom odnosu s onim volosko-opatij-skim, bilo da drže skupne odborske sednice ili skupštine po potrebi. Jedno i drugo došto ostaje i nadalje u „Zvezi jugosl. učiteljskih društava“ u Trstu.

2) Zaključilo se pozvati uredništvo „Pučkog Prijatelja“, da otisne izjavu društvenog odbora u Kastvu tičuća se članka „Naše učiteljsko i socijalisti“.

3) Zaključilo se konačno i opunovlastilo predsedništvo, dotično društvenog delegata da intervenira kod „Zeze“, da ova dajbodi jednom razjasni pitanje otklona pristupa jugoslovenskog učiteljskega društva u „Radničku komoru“.

Š.

Vsem blagajnikom učiteljskih društva! Bližamo se koncu prvega poslovnoga leta. Prosimo tedaj vse tovariše-blagajnike, da pot rjajo vso članarino za tekoče leto ter vpošljejo določene prispevke v blagajno „Zveze“. Upamo, da bomo mogli podati za to leto razveseljivo sliko naših financ, kakor smo to storili provlazično že za prvo polletje. Zato pa ne smemo imeti nobenih zastankov. Prosimo torej še enkrat! Vsak naj stori svojo dolžnost in naj se z delom požuri.

Blagajnik.

Učiteljsko društvo za Trst in okolico nazznanja, da bo v nedeljo, 5. decembra t. l. ob 10. uri v rojanski šoli jesensko društveno zborovanje s sledećim dnevnim redom: 1. Pogovor o mladinskem listu. 2. Ustanovitev društvenega se-deža. 3. Pojasnilo predsednika o stanovskih za-devah. 4. Razno.

Z ozirom na važnost posameznih točk dnevnega reda, pričakuje polnoštevilne udeležbe

Odbor.

Poziv na učiteljski sastanak u Matuljima. Dne 16. decembra 1920. u 10 sati u jutro održavat će se u pučkoj školi u Matuljima sastanak učitelj(ica) voloskoga kotara uz sledeći dnevni red: 1. Čitanje zapisnika. 2. Rasprava o „Omladinskom listu“. 3. Ljudski život i pesma. — Raspravljaja kol. g. Vekoslav Ličan. 4. Slučajnosti.

Kotarski odbor.

Krčko učiteljsko društvo održavat će svoju XXVII. glavnu skupštinu u Dobrinju dne 16. XII. t. g. uz sledeći dnevni red:

- 1) pozdrav prednika;
- 2) čitanje zapisnika poslednje gl. skupštine;
- 3) izveštaj tajnika i blagajnika;
- 4) izbor revizionog odbora i odobrenje računa;
- 5) Mogu li se u životu provesti komunističke ideje? — Referira učitelj Anton Mrakovčić;
- 6) razgovor o natečajima;
- 7) promena pravila;
- 8) izbor novog upravnog odbora;
- 9) izbor obraničkog suda;
- 10) proračun za godinu 1921;
- 11) izbor mesta i predavača za sledeću glavnu skupštinu;
- 12) razni predlozi.

Odbor.

Poziv učitelj(ica)ma, koji su bez službe. Svi učitelj(ice), koji su bez službe, neka jave središ-

njem odboru hrv. učitelj. društava u Kastav, jesu li molili i kamo (u koji kotar) su molili namještenje i jesu li primili kakovo rešenje na svoju molbu.

Središnji odbor.

Hrvatskom učiteljskom društvu i upravama hrvatskih pučkih škola Istre.

1) Umoljavaju se svi učitelji i učiteljice, koji su bili otpušteni iz službe i kojim nisu bila naknadno doznačena sva beriva, što im pripadaju, neka to bez odvlačno jave središnjem odboru.

2) Svi, koji još nisu namirili potpuno svoje članarine do konca ove godine, neka je odmah dostave društvenoj blagajnici g. djici Mariji Kinkela, nadučiteljici u Matuljima.

3) Da se u mognu sastaviti tačan imenik celokupnog hrv. učiteljskega društva Istre, umoljavaju se sve uprave hrv. pučkih škola, neka jave središnjem odboru imenik učiteljskih osoblja svojih škola. Neka to učine sve uprave bez iznimke, neka nikoji ne kaže: Kod mene nema promene, pa ne treba da javljam.

ŠOLSKE VESTI.

Zaplemba. V zadnji številki našega lista nam je cenzura zasegla članek iz učiteljskih vrst, ki smo ga bili prejeli v odgovor za znane izjave deželne šolske nadzornika. Ne bomo protestirali proti temu samovoljnemu ravnanju cenzurne oblasti, ki je trdno uverjena, da bo mogla z eno samo potezo rdečega svinčnika pregnati resnico iz sveta. Ta bo ostala in živela med nami; pa če nam tudi tisočkrat nadenejo nagobčnik na usta, živela bo v nas in mi jo bomo oznanjali s svojim molkom. Le nekaj mramo še ugotoviti! To se je zgodilo v tistih dneh, ko so neke diplomati vstali od zelene mize in si podali roke v trdni veri, da ostanejo — večni prijatelji!

Popravek, ki ni popravek. V zadnji številki „Učit. lista“ smo prinesli popravek, ki nam ga je poslalo predsedstvo „Zveze“ z ozirom na naš članek „Brezpravni“ v 15. številki našega lista. Podpisan je naš tovariš-predsednik A. Germek, a mi smo upravičeni domnevati, da je bil ves popravek inspiriran od uradne strani in morda celo od samega deželne šolskega nadzornika. Izjavljamo takoj, da sprejmemo lojalno na znanje te v nekakem poluradnem tonu izrečene besede, a obenem se vprašamo upravičeno z začudenjem: Kaj je hotel z njim g. deželni šolski nadzornik? Ali je z njim res kaj popravil? — Nel bistvo cele izjave je ostalo isto, le posameznosti so podane v drugi obleki. Če rečemo n. pr. oblast ima pravico **obdržati v službovanju one**, ki jih sama hoče obdržati in ki ji **ugajajo**, ali pa, če rečemo: oblast ima pravico **potrjati v službovanju one**, ki so tega vredni, je za nas isto. Kajti za šolsko oblast bodo le tisti vredni službenega potrjenja, ki ji ugajajo in narobe. Po misljenju pa, ki ga kažejo naše šolske oblasti že dolgo dobo let, si lahko predstavljamo, kdo bi bil pravzaprav edino vreden njene najvišje milosti? Na nekem drugem mestu nas hoče oblast prepričati, da so uradna pomeščanja in disciplinarne preiskave, katerih je deležno jugoslovensko učiteljsko, še neka vrsta milostnih ugodnosti. Vprašamo pa, ali so bila vsa pomeščanja upravičena, ali so bili vsi »grešniki« tudi v resnici krivi? Nehote nam uhaja spomin, na ono epizodo, ki se je odigrala pred nedavnim časom v prostorih vojnega sodišča, ko so sodniki priporočali obtožencu-učitelju, naj bo hvaležen stroгим vojnim paragrafom, ki ga niso zgrabili za vrat, ker ni ničesar zagrešil. Tako naj bo tudi jugoslovensko učiteljsko hvaležno šolski oblasti, ko ga preganja za nestorjene grehe. Hvaležno naj bo še posebno zato, ker bi se mu lahko zgodilo še kaj hujšega. In vse zaradi čudnih muk naše šolske politike.

Naravnost gorostasna pa je trditev, da ni oblast postopala proti nekaterim našim tovarišem, ki so in baje še delujejo v protidržavnem in protiitalijanskem smislu. Če so bili naši tovariši preganjani, kruto preganjani tudi, če niso skrivili nikomur niti lasu, je naravno, da bi oblast

LISTEK

FR. LOČNIŠKAR:

Spomini na Franceta Škofa

Lansko leto je umrl nekje na Češkem naš tovariš, človek in talent, po katerem mora žalovati domovina. Telo, ki je trdovratno kljubovalo najzvestejši spremljevalki umetnikov, bedi, je postalo žrtev novodobne »španske«.

Čutim dolžnost, nepozabni moj Francè, drug in prijatelj s šolskih klopi, obuditi spomin Nate in na čase naše mladosti, onih dni, ki se mi zde prepojeni s čarom novodobne romantike. To je bil čas protestnih obhodov množic po ljubljanskih ulicah in naših študentskih zborovanj v mesečini tivolskih gozdov, zaključeni s vsemi, nam znanimi himnami naših plemen in zapečatenimi prihodnji dan z dvojicami pangermanskih profesorjev. Povrh seveda opomini, karcerji in druge iznajdbe proslule dobe »Lauovcev«. Vse to pa ni niti za hip uklonilo dvigajočih glav, ki so navzlic najstrožjim odredbam še nadalje snovale prepovedane krožke, literarne in druge, ter hedile k ruskim večerom.

Ozračje te dobe si dihal tudi Ti, moj Francè.

Dobro se spominjam, kje sva se srečavala prvič v življenju. Ljubljanska »Zvezda« s svojimi orjaškimi kostanji in akacijami je bila Francetov prvi dom v urah prostosti. Tam v bližini je imela njegova mati menda skromno pro-

dajalnico, odkoder je živahni deček slednji hip skočil v blaženo prostost narave — Kupil sem si nekoč v trgovini na vogalu »Zvezde« podobice za odtiskavanje. (Abziehbilder).

»Pokaži, kaj si kupil!«

Stal je pred menoj, razgret od igre in pregledaval moje podobice. »Jaz pa vse sam narišem, za denar si pa kupim rajši barvice.« mi je rekel ter odbežal zopet za tovariši.

Od tega trenutka mi je bil drag, že zavoljo tega, ker je govoril z nerodnim kmetskim dečkom. Kajti takrat sta vladali pri nas dve kasti — mestna in kmetska. Kratke in dolge hlače — dokolenke in dopetače — so jima bile simbol...

Dodobra sva se spoznala na gimnaziji, kjer sva postala sošolca. Vedeli smo takoj vsi, da Škof izvrstno riše in občudovali smo ga odkrito, ko je s par potezami pogodil karakteristiko naših obrazov. Včasih nam je prinesel tudi od doma na ogled slike svojih sanj. In naše zanimanje je rastlo od dne do dne.

Po eno uro na teden smo brali v šoli — na račun dolgočasnih predmetov — srbske narodne pesmi. Skrivoma seveda in vsi smo bili hvaležni pametnemu profesorju, ki nam je odgrinjal tajne globine narodne duše, v svoji nezaceljeni boli.

Komentar nam je bil naš Francè s svojimi risbami. Še danes mi je živo pred očmi kraljevič Marko in dogodki njegovega junačevanja, kot nam jih je zamislil naš Francè.

Siti dolgočasne grščine, smo odšli na učiteljske. Seveda sva prav skupaj, na drugi strani naju pa vedno veselil in dovtipni Jože, s svojim pravim stričkom Matičkom, neugnanim hudomušnežem in neizprosnim preganjalcem vseh namišljenih avtoritet. Ni čuda, da je bilo oko strogih gospodov vedno obrnjeno v ta nesrečni kot; zlasti, ker se naš Francè kljub najboljši volji ni mogel vzdržati smeha. In trpeli so navadno nedolžni, a jeze ni bilo nikoli.

V teh časih so začeli dozorevati njegovi načrti. Pripovedoval mi je pogosto, kako težko čaka zrelostnega izpita da se popolnoma posveti svoji življenjski nalogi. Hrepenel je po slikarski akademiji in vedeli smo, da njegova neupogljiva volja in umetniški talent dosežeta svoj cilj. Da ni bil samo v naših očeh izvoljenec muz, mi je pričal tudi to, ker mu je naš profesor nemščine naročil narisati posamezne prizore iz eposa »Nibelungenlied«, ki smo ga morali študirati. In čudil se je Francetovemu delu tudi on, ki je bil estetično zelo naobražen mož. Od tu je najbrž tudi peljala nit do profesorja Maharja, ki mu je za njegovo »Živalstvo« — menda za ženske liceje — narisal podobe naš Škof. Če pomislimo, da je bil takrat še študent, je to dovolj veliko priznanje.

Sešla sva se pozneje kot učitelja. On je bil takrat v šent Vidu nad Ljubljano. Med počitnicami sem ga našel v tivolskem parku. Spominjam se najinega pogovora.

»Bojim se dežele, zlasti daljnih hribov,« mi je tožil. »Človek postane okorél, v mislih in dejanjih in če ne

ne imela s protidržavno delujočim učiteljstvom nobenega usmiljenja, ker je postavljena zato, vsaj v sedanjem državnem redu, da skrbi potom šole za širjenje državne ideje. Sicer pa prosimo, da ne bomo nadalgo govorili o tej točki, naj šolska blast kar zgrabi te državinevarne elemente, da bomo videli, kdo in kaj so. Seveda mora priti v vsakem slučaju z avtentičnimi dokazi na dan, ne pa z običajnimi obdolžitvami, ki nimajo nobene realne podlage, ker so se rodili v preplašenih možganih tega ali čnega italijanskega domoljuba. Mi smo trdno uverjeni, da takih protidržavnih in protitalijanskih ljudi ni. Seveda, če jugoslovensko učiteljstvo deluje za svojo jugoslovensko šolo, za svoj jugoslovenski narod, ni s tem rečeno, da mora zato biti protidržavno ali protitalijansko! Kakor mora italijansko učiteljstvo izvrševati svojo kulturno misijo v italijanskem narodu, tako jo mora tudi jugoslovensko vršiti v svojem. In vrši jo ter jo bo tudi vršilo i zanaprej vkljub tisočerim oviram, ki se mu bodo najbrž stavile na pot!

O dobrohotnosti naših šolskih oblasti do jugoslovenskega šolstva in učiteljstva pa kar lepo molčimo. Ta se kaže v vsem delovanju kompetentnih faktorjev na tako jasn način, da je ni treba še posebej osvetljevati.

Hreščakova zadeva. Poročali smo že o koraku, ki ga je napravil v tej zadevi stalni odbor učiteljstva seznankega okraja. Danes naj dodamo še, da se je učiteljstvo istega okraja na svojem zborovanju, dne 18. novembra t. l. v Dutovljah, s podpisani zavezalo stati za svojim stalnim odborom in ne sodelovati pri nobenem reformnem delu, dokler se krivica ne popravi.

Po drugi strani moramo pa konstatirati, da se je oblast na zopetno intervencijo predsedstva »Zveze« vendar le lotila zadeve in jo skuša menda razrešiti potom disciplinarne preiskave. Za nas nastaja sedaj vprašanje, kako je bilo mogoče, da so tovarišu Hreščaku, ne da bi mu bil dosedaj, t. j. skozi dolgo dobo 5 mesecev, naprtli nobene preiskave, mogli vendar odtegniti plačo in ga smatrati za krivega in obenem tako kruto kaznovati, ko se niso mogli sploh še odločiti za raziskanje pozitivne resnice. Ker se pa počemo mi ravnati po znanem izreku: Odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!, konstatiramo tu na javnem forumu, da je bilo ravnanje šolske oblasti v tej zadevi skozi dolgo dobo 5 mesecev izven zakona in da je ta stvar še le v teh dneh zašla v tir, ki ga lahko smatramo za zakonitega. O poteku »disciplinarne« preiskave proti tovarišu Hreščaku bomo še poročali, ker bomo sledili ukrepom oblasti korak za korakom. Pozivamo pa vse učiteljstvo, da je ne izgubi izpred oči, da jo pretresa na svojih zborovanjih, kajti morda bo v najkrajšem času potrebna odločna beseda. Oblast pa pozivamo, da preko vseh formalnosti nakaže našemu tovarišu plačo, ki mu jo je deslej kratila na tako nehuman in nezakonit način!

† **Franjo Jelušić, učitelj u Kastvu.** Dne 5. novembra o. g. umro je u Kastvu učitelj Franjo Jelušić. Bio je uzoran i savestan učitelj, vatrean rodoljub, kremenit značaj, ugodan drug. Svagde gde je učiteljeval, ostavio je najlepšu uspomenu. Njegova je smrt težak narodni gubitak, posledica teških fizičkih i moralnih patnja. — Pokojnik je rođen god. 1881. u Kastvu. Pučku je školu i pripravnicu polazio u rodnome mestu, učiteljišće je svršio škol. godine 1898-1899. u Koprju. Učiteljeval je usve 21 godinu i to: u Sovinjaku, Draguču, Sv. Mateju, Brešcima, Lovranu, Opatiji i Kastvu. Svuda ga sve ljubilo: i školska mladež i narod i kolegice. — Dne 27. aprila 1919. bio je interniran i odveden najprije u Veronu, zatim u Gardolo i — nakon mnogih intervencija — konačno premešten u Prosek. Njemu su bila obustavljena beriva, a njegova je obitelj primala samo neznatnu pripomoć za uzdržavanje. Uz moralno trpljenje propadao je telesno. Njegova supruga, učiteljske organizacije i druge uvažene ličnosti poduzimali su sve moguće korake, da ga kako oslobode internacije, u kojoj je čamio gotovo 18 meseci, ali sve uzalud. Vratio se konačno ipak kući u drugoj polovici prošloga oktobra slabašan i čekao da ga školske oblasti po obećanju upostave u službu. Čekao, ali ne dočekao; legao, i više se ne digao. Svršio je svoje teške patnje s rečima: »...interniran... žrtva... Jugoslavije...« Tim je rečima jasno potvrdio uzrok svojoj smrti. — Ostavlja uci-

ljenu suprugu Josipu r. Milneršić, sitnu dečicu Ferdinanda, Mariju i Smiljku. Uz njih i brojnu rodbinu tužuju za njim s narodom njegovi nekadanji učenici i njegovi kolegice.

Bila mu laka domaća ljubljena gruda, a njegovoj obitelji i rodbini svoje saučesice — Učiteljstvo i Učiteljski List.

K spisovanju novih beril. Tovariš Fr. Ločniškar nam je poslal primer iz Cankarjevega »Kurenta« prirejenega sestavka, ki ga prav lahko porabimo v novih čitankah. Spis je ostal popolnoma originalen, le začetni stavek »Peter se je vračal...« je dostavil prirejevalec sam, in tako srečno uvedel v Cankarjevo prozo.

Objavljamo ves spis v informacijo in ravnanje vsem, ki so dobre volje.

Vrnitev v domovino.

Peter se je vračal po dolgih, trpljenja polnih letih v svojo domovino.

Ko je stopil iz gozda, je pogledal na rosno jutranjo pokrajino pod seboj in spreletela ga je nezmana sladkost ob toliki lepoti. Z živimi očmi je videl cvetočo dolino, ki se je na obzorju topila v srebrno luč, z očmi svojega srca pa je videl vso domovino od štajerskih poljan do morja.

— O demovina — je govoril — ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama ter rekel: »Tud bodo živeli veseli ljudje!« Skopo je meril lepoto, ko jo je trosil po zemlji od izhoda do zahoda; šel je mimo silnih pokrajin, pa se ni ozrl nanje — puste leže tam, strmé proti nebu s slepimi očmi in prosijo milosti. Nazadnje mu je ostalo polno perišče lepote; razsul jo je na vse štiri strani, od štajerskih goric do strme tržaške obali ter od Triglavu do Gorjancev in je rekel: »Veseli ljudje bodo živeli tud; pesem bo njih jezik in njih pesem bo vriskanje!« Kakor je rekel, tako se je zgodilo. Božja setev je poglala kal in je rodila — vzrasla so nebesa pod Triglavom. Oko, ki jih ugleda, obstrmi pred tem čudom božjim, srce vztrepeče od same sladkosti; zakaj goré in poljane oznanjajo, da je Bog ustvaril paradiz za domovino veselemu rodu, blagoslovljenemu pred vsemi drugimi. Vse, kakor je rekel, se je zgodilo; bogatejši so pač drugi jeziki; pravijo tudi, da so milozvočnejši in bolj pripravi za vsakdanjo rabo — ali slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja. Iz zemlje same zveni kakor velikonočno potrkanje in zvezde pojo, kadar se na svoji svetli poti ustavijo ter se ozró na čudežno deželo pod seboj. Vesela domovina, pozdravljena iz veselega srca.

Po Iv. Cankarju.

Mladinski list. Organizacijski odsek je v svoji zadnji seji definitivno odločil, da začnemo z januarjem prihodnjega leta z rednim izhajanjem mladinskega lista »Novi rod«. List bo izhajal mesečno v dveh izdajah, slovenski in hrvaški, v formatu 17x27. Naročnina znaša: za leto 12 L, pol leta 6 L, četrt leta 3 L in posamezne številke po 1 L. Odsek nima še popolnega pregleda o stroških za list in je zato za prvi hip določil goriomenjeno naročnino, ki se bo morda komu zdela previsoka. Pripravljen pa je naročnino primerno znižati, kakor hitro se priglasijo toliko naročnikov, da bo listu zagotovljen nadaljni obstoj. Na učiteljih je sedaj dolžnost, da s primerno in vztrajno agitacijo za »Novi rod« razširijo krog naročnikov tako, kakor bi bilo želeli. Pri vsem delu je pa potrebna organizacija in zato je razposlal v teh dneh predsednik organ. odseka tov. Hreščak na vsa učiteljska društva sledečo okrožnico:

Glasom delegacijskega sklepa prične izhajati z novim letom mladinski list »Novi rod«. Zveza pričinja s tem velevažno kulturno delo. Organizacijski odsek je storil vse potrebne korake, da bo list odgovarjal svojemu namenu, da bo vsebinsko na najvišji stopnji, ki je v danih razmerah mogoča. Vse to bo pa brezuspešno, ako učiteljske organizacije — ali še bo je:

ako ne stori vsak posamezni učitelj svoje dolžnosti v tem pogledu. Podpisani se torej obrača v imenu organizacijskega odseka »Zveze« na gorinaslovljeno predsedstvo s sledečimi navodili:

Predsedstvo smatraj propagando za »Novi rod« kot svojo osebno odgovornost. Če le mogoče, naj se skliče društveno zborovanje najpozneje do 15. decembra t. l., da se na njem ta propaganda organizira. Vsako šolsko vodstvo bodi propagandni centrom. Šolski voditelj — in njemu ob strani drugo učiteljstvo — zberi v svojem okolišu naročnike in naročnino, pošlji denar in imena naročnikov upravništvu »Novega roda« (naslov se objavi pravočasno) istočasno pa naj obvesti o vspehu svoje propagande tudi predsedstvo svojega društva. Učitelj, ki ne pridobi poleg sebe vsaj še enega naročnika, naj se javno znamenjuje. Pridobiti jih mora pa več; kakovost lista bo odvisna od števila naročnikov. Mlačne propagatorje naj predsedstvo vspodbuja.

Naročnina se je določila za enkrat na 12 L. Vse propagandno (t. j. prvo) delo mora biti končano do konca decembra, da ve odsek že vnaprej, koliko iztisov naj tiska. Predsedstva bodo odveščena tudi po upravniku o uspehu v njihovih okrajih. Kjer bi bilo društveno zborovanje vsled kateregakoli vzroka nemogoče, obveste naj se vsa šolska vodstva na drugi (pismen) način o vsebini te okrožnice.

Za organizacijski odsek: Al. Hreščak.

NB.: Naročila sprejema upravništvo v Trstu, ul. Ruggero Manna 20, I.

Uredništvo mladinskega lista nujno potrebuje primerne snovi za rubriko »Pouk in zabava«. Vse dosedanje pi-mene prošnje so ostale brez uspeha, zato se obrača ponovno do vseh tovarišev in tovarišic s prošnjo, da mu gredo pri tem delu radevolje na roko. Rubrika »Pouk in zabava« je ravnotako važna za mladinski list, kakor so povesti, pravljice, pesmi itd. V njej lahko podamo otroku marsikatero zanimivo in koristno zrno iz najrazličnejših polj vede. V poštevi bi prihajale zlasti različne zanimivosti iz zgodovine, zemljepisa, realij a tudi marsikat ra vest iz sodobnega življenja bi zanimala otroke. Tu bi lahko tudi zbirali lažje narodno blago n. pr. pregovore, reke, kratke basni, smešnice, uganke itd. Tudi marsikatera resna ali smešna dogodbica iz otroškega življenja bi našla tu svoj kotiček. Seveda bi ne smeli manjkati tudi rebusi, besedne uganke, diamanti in slično drobno blago, na katerem se bistri otroški um.

Prosimo tedaj ponovno za blagohotno sodelovanje vse tovariše in tovarišice. Od njih pomoči je odvisno vse delo uredništva, katero ni morda postavljeno zato, da igra vlogo nekakega orakla, ki vse vidi in vé, amdak edino le zato, da daje občnemu delu eno enotno smer. Pokažimo tedaj, da ne živi naša lju-bezen do otroka samo v naših besedah, ampak tudi — v dejanjih!

V pojasnilo. Članek pod naslovom »Kam Jadrano?« v zadnjem Učiteljskem Listu zahteva, kar se tiše vprašanja »Delavske zbornice« in v kolikor prihaja to vprašanje v tem članku v poštevi, nekoliko pojasnila.

Zborovanja učiteljskega sindikata v Koprju, ki ga omenja pisec v goriimenovanem članku, smo imeli namen se udeležiti podpisani in nekateri drugi tovariši koprškega okraja in sicer iz razloga, ki ga pojasnim nižje. Že nekoliko dni prej se je

najde svoji duši primerne okolice, se kaj lahko izgubi in gre za množico in za samim ljubim kruhom. Enostranski poetane in tega se bojim...«

Iz pogovora se spomnim, da se je v teh časih, odkar se nisva videla, živo zanimal za poezijo in glasbo.

Šel sem z njim na stanovanje, v ono skromno sobico v vladni hiši na Bleiweisovi cesti. Stanoval je menda pri nekem sorodniku, ker ni imel več starišev.

Od vseh sten so me pozdravili prijazni otroci njegovega stvarjenja, sami novi znanci. Vprašal sem ga, kje so stari znanci in spomnil na one, ki so bili že priobčeni takrat po naših listih, zlasti »Domu in svetu«.

»Pustiva to, pustiva! Danes me je sram, ker vidim v njih svoje diletantstvo.«

In citiral mi je po Ketteju svojo maksimo:

»Spopolnitev bodi moj edini vzor...«

Spoznal sem v tem hipu, da pelje njegova pot neovirano navzgor.

Ne morem najti časovnih zvez najinih poznejših svidenj, ker sva se večkrat videla v dnevih glavnih počitnic. Poiskal sem ga navadno na njegovem počitniškem stanovanju na Bleiweisovi cesti.

Po mnogih potih in samozatajevanjih se je našemu Francetu izpolnila največja želja, da je prišel na slikarsko akademijo v Prago. Ovine mu je delala vedno gmotda stran. S čigavo podporo je šel — ve sam Bog, kajti skromni prihranki, ki jih je podedoval po stariših, bi mu bili zadostovali komaj za začetek. Tako je v strahu za

svoj obstanek nastopil kalvarijsko pot naših umetnikov. Tožil pa o tem ni nikomur, niti najboljšim prijateljem ne. Če se ne motim, je moral vsled gmotnih zadreg študij celo prekiniti in iti zopet službovat kot učitelj, da si je prihranil za nadaljevanje in za — plačevanje svojega namestnika, suplenta, v učiteljski službi, da bi on lahko zopet nadaljeval pot k svojemu cilju. — Toda mladeničmož ni obupal, še manj pa tožil. In vse take temne dogodke iz časov kulturne zgodovine sklenjenega naroda smo čuli le od strani...

V teh bridkih dneh sva se zopet sešla. Da bi se ne bila!

Nenavadno elegično je bilo takrat razpoloženje v nje govi duši. Potožil mi je prvič, poslej nikdar več... Molčala sva oba, a kot ob tej uri še nisem pojml besed krvavečega srca pesnikovega:

»Obrni v tla oči, ne sanjaj zvezd,
prijatelj moj, ti kondor, solncu brat!
Kaj si ga videl že: ujet zaprt
svobode kordiljerske smeli sin;
kaj si ga videl, kak je onemogel
v obupu nemem s krili vztrepetaval,
v rešetko zaletaval se z glavo
in krvavel?... Dva črna curka, veš,
prelila sta se čez oči njegove,
— o te oči, v višinah carujoče! —
baš čez oči — dva črna, črna curka.
In takrat je povsobil perotnice

in ves kot veja v vetru drgetal:
veš, ravno čez oči dva črna curka!
Jaz sem ga videl in sem klel ljudi.«

...

Poslednjikrat sva se videla, ko je padlo na nas prokletstvo suženjske dobe Korakali smo z obloženimi hrbti in obteženimi srci po prahu ljubljanskih ulic. Opazil me je v krdelu in šel toliko časa vstric mene, da sva se domnila, v kateri kavarni se snideva pod večer.

Našel sem ga res tam. A besede nam te čase niso hotele z jezika, preveč smo še čutili pritisk rabeljskih rok, ki so nas tlačile k tlom, v nižave...

»Jaz odpotujem te dni,« mi je rekel. »Nazaj v Prago grem in se zatopim tako globoko, da me ne predrami tuljenje kanonov. Preveliko sramoto smo doživeli in ne bolje mogoče pozabiti, ne zatajiti. — Kadar se vrnem spet v domovino, bodo gotovo sijala drugača solnce...«

Od takrat se nisva več videla. On je dovršil študije in dobil po končani vojni mesto profesorja risanja na neki srednji šoli v Čehoslovaški državi.

V teh časih sem tudi čital, da je nastopil z nekaj deli na umetniški razstavi v Jakopičevem paviljonu.

Komaj se je dvignil silni orel, razmahnil perot, da bi, prost pozemskih skrbi, caroval v svobodnih višinah — pa mu prestrže smrt mlado življenje.

S Teboj, naš nepozabni Francé, so legle v grob naše najlepše nade.

Sanjaj sladke v svobodni bratski zemlji neizsanjane sanje svojega življenja, naš orel, moj nepozabni Francé!

namreč govorilo med italijanskimi socijalističnimi tovariši o zelo važnem koraku, ki ga misli napraviti sindikat v zadevi ekonomskega vprašanja učiteljske kaste z ozirom na predstoječi početak šolskega leta. Radovedni, kakšno stališče zavzamejo sindikalisti v tem vprašanju, smo se informirali na pristojnem mestu, ali bi smeli kot stanovski tovariši, četudi nečlani sindikata, prisostvovali temu zborovanju. Na pritrdilni odgovor tovariša-sindikalista smo se podali, trojica po številu, pred zborovalno sobo, kjer nam je isti tovariš-sindikalist ponovno zatrdil, da nam je vstop dovoljen, počakati pa moramo le, da se rešijo prej nekake formalnosti zborovanja.

Ko smo slednjič vstopili v zbornico, je bilo zborovanje — že končano. Na nekam čudni sprejem od strani zborovalcev je tov. T poja nil našo željo, da bi prisostvovali kakor stanovski tovariši temu zborovanju, ter je menda pri tem tudi izrekel par formalnih besed o simpatiziranju s sindikatom od strani slovenskih kolegov — povdarjal pa je izrecno, da ne govori oficijelno v imenu nobenega društva niti skupine — ter prosil za se informacij o pravih socijalističnih učiteljskih sindikatih.

Predsednik sindikata mu je na to podal ona znana pojasnila, ki so bila objavljena potem v poročilu o zborovanju v „Il Lavoratore della Sera“ in v prevodu v članku, ki je rodil to repliko. Povdarjal pa je v svojem govoru ponovno, da se sprejemajo le poedinici, ter da postopa sindikat pri tem čisto samovoljno, posebno z ozirom na šte ilo v poštev prihajajočih prosilcev.

To je bilo vse, kar se je zgodilo, in mislim, da ni bilo pri vsem prav nič slabega. Zasedovali smo le zgolj informativno svrhu, nič drugega; ako pa je hotel sindikat razumeti ta naš „korak“ drugače, mu tega ne moremo braniti.

B. Medvedšček.

Dve mere i dve vage. Jedno smo mi Jugosloveni, a drugi Talijani. Molim: Naše sadanje vlasti dopuščajo učenje tujih jezika i u svojim talijanskim školama, ali fakoltativno (neobligatno) i to u višim razredima (Okruž. Civ. Gen. Kom. 9, 5. 20. br. 311/3904.). Ovu naredbu aplicira škol. nadzornik Parentin u svojem „Progetto del programma d'insegnamento“, te jedva u zadnja dva godišta (5. i 6.) petororazredne gradske škole uvadja tujji jezik. Ovo je ped. goški sasma opravdano i pravilno. A kamo i u koje godište bi taj stari i kusni školnik umetnu učenje drugog jezika u našim seoskim jednorazrednicama? Analogno svomu nazoru uopće ne bi ga umetnuo. I pravom. Nego, ovo načelo nepodučavanja tujjeg jezika u seoskim pučkim školama vredi samo za talijanske škole, što se opaža iz iste okružnice i odseka, gde se istim dahom naredjuje obvezatno podučavanje talijanskog jezika na slavenskim školama počam. od 2. godišta. Da bude „dulcis in fundo“ okružnica izjavlja, da bi se mog'o već i u 1. godištu započeti talijanski jezik onako lako slatko govornom metodom. Zapravo naše vladajuće vlasti uvadaju u talijanske škole učenje nemačkog ili francuskog jezika kao relativno obligatne jezike jedino u gradjanskim (ne gradskim!) školama. (Okr. C. G. K. 4. 12. 19.). Učiteljski zbor ipak imade odlučiti, koji učenik (može učiti tujji jezik bez uštrba (škode) po napredak u ostalim predmetim škole. Evo: sve obzire pedagogijom opravdane uživa talijansko dete, a jugoslovensko čuti samo strogi pruski: Muss - moraš! Ipak živemo u doba demokracije, slobode, jednakosti i pravdnosti. Na žalost i sramotu kulture i danas još vredi ona prastara poganska: Quod licet Jovi, non licet bovi. —

Iz Pule. Znano je že, da so vse hrvatske šole tega okraja zaprte od prvih dni italijanske okupacije. Na učiteljsko intervencijo je izjavil letos gen. civ. komisar, da je naročil okrajnemu šolskemu svetu v Puli, naj se otvorijo vse one hrvatske šole, za katere so na razpolago učne moči. Hrvatski učitelji tega okraja, ki jih je okoli 17, so vložili prošnje na okr. šol. svet v Pul, da jih ta v smislu objub gen. civ. komisariata v Trstu zopet nastavi na hrvatskih šolah. Od vseh kompetentov so bili imenovani samo učitelj Šupljina za Divšiči in tri učiteljice. Ostalih 13 tovarišev čaka še danes na rešitev prošnje, ki jih okrajni šolski svet v Pul tišči v — mišicah. Hrvatski tovariši so se oglasili pred čas m tudi pri okrajnem šolskem nadzorniku v Puli, ki jim tudi potrudi, da je v resnici prejel ukaz iz Trsta za otvoritev ostalih 14 šol. Izjavil pa je obenem, da je ukaz že izvršil ter imenoval na te šole samo hrvatsko učiteljstvo.

Da je nadzornik vedoma govoril neresnico, nam kažejo sledeča dejstva. V Medulinu je na stavil italijanskega učitelja in učiteljico. Takisto je nastavljal italijanske učne moči v Ližnjanu,

Muntiću, Peroju, Marčani, Krnici, Rakalju. Nekaj šol pa je še zaprtih in sicer v sledečih krajih: Vinkuran, Sv. Marija od Zdravlja, Smoljane, Stokovci in Karmed.

Povprašan po vzrokih tega ravnanja, je referent za šolstvo v Puli izjavil, da hrvatski učitelji niso mogli biti imenovani, ker ima civ. komisar v Puli težke razloge za to. Zaradi teh bo poskrbel, da pridejo vsi definitivni učitelji pod disciplinarno preiskavo, da bodo eventualno upokojeni, začasni učitelji, ki hočejo biti nameščeni, naj pa predložijo potrdilo vaše vojne oblasti, da ljudstvo v resnici zahteva njihovo imenovanje. Druge pomoči ni, ker vlada se vojni režim — „Puč. Pr.“ — Posneli smo te podatke iz hrvatskega lista, ki nam kažejo v najlepši luči metode, s katerimi se rešuje v naših krajih jugoslovensko šolsko vprašanje. Besede govore sicer o pravdnosti, a v praksi ostaja ta ... dosledno v zraku. Čudno je tudi to, da vsikdar, ko je treba rešiti ta ali oni naš postulat, osrednja oblast v Trstu ne najde moči, da bi naučila svoje podrejene oblasti pokorščine. — Zadnje delajo vse po svoji volji ter se ne menijo ne za proteste ljudstva ne za ukaze gen. civ. komisariata v Trstu. Usiljuje se nam misel, da je vse to nalašč uprizorjena komedija, samo da se zavlačuje rešitev naših zahtev. To domnevo nam potrjuje tudi dejstvo, da smo tudi mi v Trstu že slišali o neki nameri, po kateri bi se jugoslovensko učiteljstvo tako „zrešetal“, da bi ga ne ostalo najbrž — nič. Vsekakor nam bo čas pokazal, koliko je pri tej stvari tudi resničnega razpoloženja za eksperimente, ki bi postali gotovo usodni za razmerje med nami in oblastjo.

»Podporno društvo za dijake na realki v Idriji« opominja vse one, ki jim je vzgoja in omika naše mladine resnično pri srcu, da vsak po svojih močeh pomagajo lajšati bedo, ki pri nas tako pogostoma ovira mlade duševne moči, da se ne morejo razviti, kakor bi bilo želeli v skupnem interesu naroda in človeštva. Dobrodošli so denarni prispevki, pa tudi šolske knjige, ki jih je gotovo še mnogo raztresenih med staro šaro po naših slovenskih domovih. Velika je potreba zlasti teh-le knjig:

Janežič-Sket: Slovenska slovnica; Sket: Slovenska čitanka za I., II., III., IV., V., VI., VII. in VIII. razred; Franc Erjavec: Živalstvo; Naše škodljive rastline; Schöddler: Botanika in Zoologija (Knjiga prirode; izdala Mohorjeva družba); Pavlin: Rastlinstvo; Maher: Živalstvo za nižje razrede; Juvančič: Francoska slovnica I. in II.; Zemljepisni atlant (Richterjev ali katerikoli drugi); Zgodovinski atlant (Putzgerjev); Senekovič: Fizika za nižje razrede; Baebler: Kemija; Reisner: Fizika za višje razrede; Končnik-Fon: Deutsches Lesebuch I. in II.; Weitzenböck: Französische Sprachlehre II.A.; Kaspert: Zgodovina starega veka Kaspert: Zgodovina srednjega veka; Barchanek: Darstellende Geometrie; Latinski slovar (katerikoli); Grški slovar (katerikoli).

Vprašanje šolskih knjig ne bo še tako kmalu rešeno ne pri nas, ne v Jugoslaviji; zato si mora dijaštvo še vedno pomagati s prejšnjimi knjigami. Naj vsakdo prebrska svoje kupe starih papirjev in če izgrebe katero navedenih knjig, naj jo blagovoli nakloniti društvu ter doposlata ali vsaj obvestiti, da prepušča te in te knjige društvu v razdelitev med dijaštvo. Žrtvujmo radi za našo mladino; ona je naš up in naša bodočnost. — Odbor.

Tovariši! pomagajte naši mladini, ker iz nje nam vzrastejo za bodočnost kulturni delavci, ki jih naša dežela tako krvavo potrebuje!

Književnost in umetnost.

Koncert v Škednju. V soboto 11. decembra t. l. priredi pianist g. Srečko Kumar koncert v dvorani »Gospodarskega društva« v Škednju. N tej glasbeni prireditvi, kjer se bodo izvajala dela A. Lajovica, C. Deva, Iv. Grbca, L. v. Beethovna, Fr. Chopina, V. Novaka itd., sodelujeta naša tov. Avrelija Sancin in vijolnist g. Karel Sancin, član Zikovega kvarteta v Ljubljani. Koncert se bo ponovil v Postojni, Idriji, Tolminu in tudi v Gorici. — Ker je začetek sobotnega koncerta določen na 7 in pol uro zvečer, priporočamo našim tovarišem iz mesta in okolice, da se ga v obilnem številu udeležijo. Program in izvajalci nam jamčijo za resnost umetniškega stremljenja te prve glasbene prireditve letošnje zimske sezone.

Dva nova zemljevida. »Društvo slov. profesorjev« v Ljubljani je izdalo »Jugoslovenska knjigarna« pa je založila po V. Novaku izvedena pregledna zemljevida: 1. Slovenske dežele in Istra (načrt Ljubljane z okolico v desnem kotu) in: 2. Kraljevina SHS. (politični pregled in železnice, z načrtom: Beograd z okolico v levem kotu). Dr. A. Breznik: »Slovenski pravopis«. Ta knjiga je ravnokar izšla v zalogi »Jugoslovenske knjigarne« v Ljubljani. Stane z draginjsko doklado vred 12 K.

Zgodovinska trilogija Reymonta. Vladislav Reymont, eden največjih modernih poljskih pripovednikov, je med svetovno vojno izdal tri velike zgodovinske romane iz dobe Koscinszka, ki tvorijo skupaj celoto — trilogijo: I. »Ostatni sejm Rzeczypospolitej polskiej«. II. »Nil desperandum«. III. »Insurekcya«. — Glavna sila Reymon-

tove umetnosti je v slikovitih opisih velikih prizorov, v čudovitem čaru sloga in razpoloženja. V plastiki, dramatičnosti, v pripovedniški spretnosti in objektivnosti znatno zacstaja za Sienkiewiczem in za njegovo zgodovinsko trilogijo. Reymont slika premračno in pesimistično. Njegovi junaki so blede, posebno nas razčara njegov Koscinszko.

„Za tretjo goró“. Pet aktov iz trgovskega življenja. Spisal: Fr. Starovaški.

Vzel sem z veseljem knjigo v roko, ker vidim, kako nam nedostaja za podrobno kulturno delo v društvi dobrih čderskih del. Prvo razočaranje mi je prinesel 6. prizor. Tinetov govor: Po tihih gozdih zapojó svitile sekire, pod silnimi udarci padajo velikani na vlažni mah in jaz praam: »Bodo li na tebi, ponosna smreka, vihrale bele zastavice, ko boš stala visoko na brodu, plavajoč po vihnem morju? Bodo li iz tvojih desak, vitki macesen, beli javor, tesali poročno posteljo zorni nevesti in mlademu ženinu, gladili zibelj za milo dete?« Take gevorice v življenju ni, zato je tudi na odru nemogoča. To je le še zastarel šolski slog. K sreči govore druge osebe realneje, da izozamem. Tinetovo mater, ki pravi (str. 68.) S svojo mlado močjo, s poletom sivega sokola je prispel na solnčni vrh svojih ciljev, in že so se na njegovem čelu posušile potne srage trnjeve poti po strmih klancu... Glejte, to je moj sin, ki ga je nebo poslalo v to lažbo in srčno meni in naši domovini, velik in pošten v svojem podjetju, čist in lep v svoji duši ko solnce mladega jutra...

Drugo razočaranje: ideja! Tine ljubi Marijo, hčer lenega trgovca, ki mu pravi dobesedno: Rekla sem vam, da sem malo razvajena po svojem očetu. Želim si razkošja in sijaja, kakor ga more dati samo — bogastvo. — Zato gre Tine v svet, za tretjo goró. S to potezo v dramatskem delu si je pisatelj popolnoma izpodnesel tla. Če Tine išče bogastva svojzi izvoljenki, pa čeprav iz ljubezni, ni več njegova borba etična in delo brez pravnih sil je mrtvo. »Za tretjo goró« je po svoji osnovni misli čisto materjalistično in tudi ono zavzemanje. Tinetovo za izkriščane delavce ne more ničesar popraviti.

Tretja napaka: značaji se ne razvijajo! Ne rastejo ni v dobrem, ni v slabem! Kakršni so v začetnih prizorih, take vidimo v petem dejanju. Zato tudi ni prevega vzla nikjer, kakor nista luč in senca enakomerno razdeljeni. Oni Žid Kohn pride v igro menda le radi autorjevega znanja o peripetiji o pravilnem zgrajenju drame, zato epizoda ne prepriča, ne more prepričati. Z drugo besedo: delu nedostaja velikopoteznosti, širokih in drznih črt, velikih strasti.

Ker ni segel pisatelj dovolj globoko, ker ni vzel močnih oseb, ki bi zadele v siloviti borbi druga ob drugo in ker ni dovolj motiviral njih dejanj, je tudi konec čisto idiličen: ne prime, ne očisti človeka!

S temi kratkimi vrsticami nočem g. Starovakega plašiti ali celo uničevati, le povedati mu želim, da je strma pot, na katero je stopil s svojim delom Vztrajnost, študij, poglobljenje, predvsem pa širok pogled preko vsega dobrega in slabega v loveku, stikanje tega s širokimi, svobodnimi črtami, pa nam bo ustvaril boljše del, kakor je »Za tretjo goró«, brez vseh napak, ki so neizogibne, če se kdo ni izsolal v primernih manjših, samostojnih poizkusih. Umetnost ni le intuicija, temveč tudi delo, trdo delo izpopolnjevanja, tako formalnega kot idejnega. In čim težje je to delo, toliko višje višje vrednost imajo sadovi.

J. Pahor.

RAZNE VESTI.

Novi okrajni nadzorniki v Sloveniji. Ker je ministrski svet razveljavil imenovanja okr. šol. nadzornikov, ki jih je bil imenoval poverjenik za prosveto dr. Verstovšek, je minister prosvete imenoval nove okrajne šolske nadzornike in sicer: za Ljubljano — Hočevar Maks (UJU), za ljubljansko okolico — A. Rapč (UJU), za Kamnik — Matko Kante (UJU), za Kranj Vilibald Rus (UJU), za Radovljico — Josip Turk (UJU), za Litijo — Avgust Pirc (Sl. Zv.), za Krško — Ljudevit Stiasny (Sl. Zv.), za Novomesto — Janko Grad (Sl. Zv.), za Črnomelj — Konrad Barle (UJU), za Kočevje — Josip Novak (Sl. Zv.). — Pri teh imenovanjih se je minister prosvete trdno držal načela da ne preze podrejenih oblasti in je imenoval za nadzornike samo one, ki so bili predlagani na seji višjega šolskega sveta v Ljubljani.

Jovan P. Jovanović v Ljubljani. Ministerialni tajnik tov. J. P. Jovanović se je mudil v oktobru v Ljubljani. Na njegovo željo, ker je bil v to poverjen od glavnega odbora UJU v Beogradu, se je obdržal v tistih dneh sestaneke glavnega odbora UJU v Ljubljani s člani osrednjega odbora Slomškove Zveze. Sklicatelj je povdarjal potrebo stanovskega zblizanja v svrhu uspešnega sodelovanja jugoslovenskega učiteljstva pri izdelavi novega šolskega zakona. Razpravljalo se je tudi o učiteljski organizaciji UJU. Izdan ni bil nikak oficijelni komunik.

Nov akademski list. V Ljubljani je začel izhajati »Vestnik jug. napredne omladine iz Slovenije«, ki si je stavil nalogo, razbistriti razmere med omladino, zdravititi jo iz stagnacije do socialnih in kulturnih vprašanj.

Ministrstvo prosvete v Beogradu je poslalo v Prago svojega delegata, da prouči v Čehoslovaški državi delavnice za šolska učila, ki jih mislijo vpeljati po českem uzorcju tudi v državi SHS.

Učiteljica Savka Radičevićeva je bila imenovana za šolsko nadzornico mesta Beograd. To je prva ženska šol. nadzornica v državi SHS.

Mestna trgovska šola v Celju je prešla s 1. septembrom t. l. v državno upravo ter je postala tako državni zavod.

UJU v Beogradu je izročilo ministru prosvete obširno spomenico, ki se izreka za podržavljenje vsega narodnega šolstva v Jugoslaviji.